

УДК 808.2:001.816

Юлія Ейсмонт,
молодший науковий співробітник
відділу наукового формування
національних реферативних ресурсів НБУВ

Робота редактора з науковим текстом: особливості редакторського читання (за матеріалами УРЖ "Джерело")

Визначено межі втручання редактора в науковий текст згідно з чинним законодавством України. Акцентовано увагу на головних помилках редактора під час роботи з текстом. Проаналізовано методології редакторської правки. Наведено рекомендації стосовно вдосконалення редагування реферативних текстів.

Ключові слова: УРЖ "Джерело", редактор, редагування, науковий текст, реферативний текст, помилки.

Попри надзвичайно високі вимоги до належного оформлення наукових текстів, жоден редактор не може гарантувати, що на сторінках його видання не траплятимуться помилки. Загальновідомо, що будь-які неточності у текстах сповільнюють процес правильного сприймання інформації реципієнтами, відволікають від змісту. Крім того, на думку провідних учених, помилки є суспільно небезпечним явищем, оскільки читач неодмінно фіксує їх у сфері свідомого чи підсвідомого. Саме редактор у співпраці з коректором повинні стежити за правильністю поданої інформації у наукових текстах. Розуміння складності творчого процесу й знання психології автора мають застерегти редактора від зайвої правки [5, с. 364].

Мета публікації — визначення меж втручання редактора в авторський текст, виявлення типових помилок редактора під час роботи з текстом і вивчення різних методик правки.

Особливості редакторського читання тексту досліджували Р. Іванченко, А. Мільчин, К. Накорякова, Н. Зелінська. Приділяли увагу проблемам редагування текстів В. Різун, М. Тимошик, розглядали аспекти відповідальності за коректурні та редакторські помилки З. Партико, Т. Крайнікова та ін.

Питання про межі втручання редактора в авторський текст є актуальним і дискусійним. Процес редагування передбачає дотримання норм чинного законодавства [12], а отже є певним компромісом між автором та редактором, що і визначає головне правило роботи останнього — дбайливе ставлення до авторського тексту, збереження його стилю і внесення лише тих правок, яких не можна уникнути, чим і окреслено межі втручання редактора в авторський текст.

К. Накорякова визначає чотири аспекти, що зумовлюють потребу редакторського опрацювання тексту: політичний, суспільний, етичний і естетичний. Під час роботи з текстом потрібно обмежитися тільки неми-

нучими скороченнями, змінами, вставками. Редактор має право їх робити, якщо це не збіднює змісту, не послаблює доказовості [5].

Вимоги до роботи редакторів і коректорів завжди були високими. Т. Крайнікова зазначає, що свого часу неприпустимими вважали "ідеологічні" помилки. Зокрема, з роботи звільняли за один перенос чи переставлену літеру, якщо це призводило до "крамольних" наслідків. Наприклад, залишили у складанні "Бригади комуністичної праці", "Леонід Ілліч Брежнев", "мраксизм", "історична промова Гітлера" замість "істерична промова Гітлера" — і співробітник редакції шукав нову роботу [7, с. 20]. На сучасному етапі за подібні помилки, напевно, не звільнять з роботи, однак, це не знижує відповідальності редакторів і коректорів перед читачами.

Щоб з'ясувати, які помилки найчастіше трапляються на шпальтах Українського реферативного журналу "Джерело" (далі — УРЖ "Джерело") та виявити типові помилки редактора під час роботи з науковими текстами, проведено практичний аналіз цього видання. УРЖ "Джерело" є національним реферативним ресурсом, який відображає наукові здобутки з усіх напрямів сучасної вітчизняної науки. Це видання політематичне і виходить у чотирьох галузевих серіях (1 — Природничі науки, 2 — Техніка. Промисловість. Сільське господарство, 3 — Суспільні та гуманітарні науки. Мистецтво, 4 — Медицина. Медичні науки). За результатами дослідження виявлено, що найбільшу кількість становлять темпоральні та копіювальні помилки. Темпоральні помилки виникають внаслідок розбіжності між часом, зазначеним у тексті, і реальним часом. Наприклад, стаття присвячена ювілею видатного ученого, який відбувся нещодавно. Після тривалої підготовки видання до друку, на момент, коли журнал потрапить до рук читачів, інформація про ювілей вже не відповідатиме реальному часові, застаріє, на що має зважати редактор і внести відповідні правки в текст.

Значну увагу редактори приділяють і виправленню помилок, які виникають внаслідок спотворення тексту після сканування та копіювання; усувають орфографічні, пунктуаційні похибки, технічні огріхи верстки; виявляють і виправляють смислові, стилістичні та фактологічні помилки; зв'язують ідентичність назв та уважно читають специфічні елементи реферативних текстів (дефініції, дати, числа, формульні вирази та спеціальні символи, імена) тощо. Будь-який редакторський недогляд може призвести до прикрих помилок, тому фахове читання можна назвати певною мірою педантичним і критичним, оскільки саме редактор є першим читачем і критиком авторського тексту. Фахівці наголошують, що під час роботи з текстом не можна надто поспішати. Темп редакторського читання, порівняно зі звичайним, має бути дещо сповільненим. Нехтування таким аспектом є типовою помилкою редактора.

Серед інших помилок редакторського опрацювання тексту виокремимо ігнорування інформаційних помилок. Наприклад, автор подає в тексті кілька разів одну і ту саму інформацію, виражену різними словами і у різному композиційному оформленні. Нерідко також перше речення реферативного тексту повторює назву заголовка. Такі помилки редактор має усунути під час наскрізного читання.

Існують різні методології редакторської правки. Найвідомішу з них запропонував А. Мільчин, вона охоплює кілька правил:

- правити лише після повного ознайомлення з текстом і визначення його "хвороби";
- під час правки не виходити за межі доцільного редакторського втручання в авторський текст;
- не зосереджуватися довго на важких місцях правки;
- узгоджувати всі правки з автором.

На особливу увагу заслуговує універсальне редагування, що передбачає цілісну систему роботи редактора над оригіналом, яка забезпечує його довершеність за змістом, формою і зручністю для користування читачем (споживачем). Основні складники такого виду редагування:

- усунення логічних помилок, з-поміж яких вирізняють такі: змішування порядку викладу, неправильне обґрунтування мотивації дії, наявність у реченні понять, які взаємно виключають одне одного;
- усунення фактологічних помилок: історичного, географічного, друкарського та цифрового характеру. Головним правилом для редактора на цьому етапі має стати обов'язкова перевірка фактичної достовірності матеріалу за допомогою довідкової літератури [13, с. 31].

Щодо шляхів удосконалення редагування інформаційного масиву реферативних ресурсів, пропонуємо такі:

- забезпечення висококваліфікованого редагування на початковому етапі обробки інформації (перше читання щоденних роздруківок за результатами реферування монографій, навчальних посібників, рефератів дисертаційних робіт тощо, виконаних референтами НБУВ);

— усунення всіх неточностей, спотворень (внаслідок автоматичної обробки інформації), перевірка на відповідність стандартам ДСТУ вихідних даних на другому етапі редагування [2].

Справедливо зазначити, що дослідження, які стосуються вдосконалення редагування реферативних ресурсів, слугуватимуть покращенню якості інформаційного масиву УРЖ "Джерело". Заповнення інформаційного простору досконалими реферативними текстами позитивно вплине на оперативність їх пошуку читачами, що підвищить конкурентоспроможність БД "Україніка наукова".

Висновки. Кожен редактор обирає власну методологію правки і має власний стиль редагування. Однак більшість фахівців у цій галузі переконані, що будь-яке втручання в науковий текст має бути мінімальним, оскільки автори краще знають і розуміють усі змістові аспекти свого матеріалу. Робота наукових редакторів є важливою і вирізняється тонкістю зауважень, які покращують сприйняття текстів, зокрема реферативних. Усі внесені редактором виправлення мають бути доцільними. Особливо обережно потрібно ставитися до такого виду редагування, як видалення. Виправданою є втрата певних відомостей, коли заради лаконічного викладу в реферативному тексті свідомо відмовляються від частини інформації першоджерела, якщо вона несуттєва. Однак великою помилкою редактора є невинуватна і навмисна втрата інформації в реферативному тексті внаслідок неправильного розуміння матеріалу. Якщо правка стосується важливих питань змісту, то редакція має здійснювати її тільки за згоди автора [5].

Список використаної літератури

1. Гречаниченко Л. В. Удосконалення навичок посткомп'ютерного редагування технічних текстів / Л. В. Гречаниченко, Н. П. Матулевська, Т. В. Матулевська // *Наук. пр. Донец. нац. техн. ун-ту. Сер. Педагогіка, психологія і соціологія.* — 2010. — Вип. 8. — С. 67—75.
2. *Ейсмонт Ю. В.* Редагування електронних реферативних ресурсів у контексті вітчизняних і міжнародних стандартів / Ю. В. Ейсмонт // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* — 2011. — Вип. 31. — С. 131—136.
3. *Зайченко Н. Я.* Український реферативний журнал "Джерело": 20 років служіння науці / Н. Я. Зайченко, Ю. В. Ейсмонт, О. Г. Сандул // *Бібліотечний вісник.* — 2015. — № 5. — С. 34—38.
4. *Іванченко Р. Г.* Літературне редагування / Р. Г. Іванченко. — Київ: Вища школа, 1983. — 247 с.
5. *Капелюшний А. О.* Стилістика. Редагування журналістських текстів: практичне заняття / А. О. Капелюшний. — Львів: ПАІС, 2003. — 544 с.
6. *Коваль А. П.* Науковий стиль сучасної української літературної мови: структура наукового тексту / А. П. Коваль. — Київ: Вид-во КДУ, 1970. — 307 с.
7. *Крайнікова Т. С.* Коректура: підручник / Т. Крайнікова; Київ: нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — 2-ге вид., переробл. — Київ: Київський університет, 2009. — 223 с.
8. *Куляс П. П.* Типологія помилок у корекційних таблицях: навч. посіб. / П. П. Куляс. — Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. — 168 с.

9. Мильчин А. Э. Методика редактирования текста / А. Э. Мильчин. — Изд. 3-е, перераб. и доп. — Москва : Логос, 2005. — 524 с.
10. Різун В. В. Літературне редагування : підручник / В. В. Різун. — Київ : Либідь, 1996. — 240 с.
11. Різун В. В. Основи комп'ютерного набору і коректури : підручник / В. В. Різун. — Київ : Либідь, 1992. — 248 с.
12. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи : навч. посіб. / З. В. Партико. — Львів : Афіша, 2001. — 416 с.
13. Тимошик М. С. Видавнича справа та редагування : навч. посіб. Ч. 2. / М. С. Тимошик. — Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т журналістики. — Київ, 2004. — 130 с.

Рассмотрены границы вмешательства редактора в научный текст согласно действующему законо-

дательству Украины. Акцентируется внимание на главных ошибках редактора при работе с текстом. Проанализированы методологии редакторских правок. Приведены рекомендации относительно усовершенствования редактирования реферативных текстов.

The limits of the editor's intrusion in scientific text have been defined according to the applicable laws of Ukraine. The focus is made on the main mistakes of the editor while working with text. The textual editing techniques have been analyzed. Respective recommendations for editing abstract texts have been given.

Надійшла до редакції 25 жовтня 2017 року